

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Турчіна С.Г., к.е.н., доцент, Дашутіна Л.О., к.е.н., доцент, Сумський національний аграрний університет

Велике значення для ефективного розвитку економіки країни має стан та перспективи розвитку ЗЕД. Особливо це актуально в період розвитку процесів глобалізації, розвитку та активізації транснаціональних компаній, їх поступова інтеграція в економіки різних країн, і особливо в країни з перехідною економікою. Однією з умов входження України у світовий економічний простір є оцінка експортного потенціалу, тобто можливостей країни з експорту продукції, що має конкурентні переваги і може конкурувати на зовнішньому ринку [1].

Ефективний розвиток будь-якої країни неможливий без здійснення інтеграційних процесів та розширення економічних зв'язків з іншими країнами. Вони повинні здійснюватись як на рівні держави в цілому, так і на рівні окремих підприємств, регіонів. Для України в сучасних умовах головним напрямком розвитку інтеграції в світове товариство є здійснення зовнішньоторговельних операцій. Головним чинником, який впливає на розвиток цього напрямку є державна політика, здійснення стимулювання операцій експорту за допомогою податкової системи [2].

Зовнішньоекономічну діяльність підприємств ототожнюють, насамперед, із здійсненням експортних та імпорتنих торговельних операцій, що складають майже 80 % всіх укладених угод.

Досвід високо розвинутих країн та країн, які інтенсивно розвиваються, переконує у тому, що динамізм позитивного розвитку більшості національних економік значною мірою досягається завдяки проведенню ефективної експортної політики і залежить від рівня досконалості процесів, що пов'язані з формуванням та використанням експортного потенціалу як держави, так і суб'єктів господарювання, а також від добору методів і інструментів, які здатні забезпечити успішний перебіг цих процесів.

Експортно-імпорتنі відносини є формою зв'язку між товаровиробниками різних країн, виникає на основі міжнародного поділу праці і виражає їх взаємну економічну залежність. Структурні зрушення, що відбуваються в економіці країн під впливом науково-технічного прогресу, спеціалізація і кооперування виробництва підсилюють взаємодію національних господарств. Це сприяє активізації міжнародної торгівлі.

Проте, теоретична і практична необхідність вирішення проблеми розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємствами регіону шляхом обґрунтування основних чинників та напрямків розвитку експортного потенціалу, а також удосконалення товарної структури експорту та імпорту все ще залишаються недостатньо дослідженими. Що визначає актуальність теми магістерської роботи та обумовлює доцільність проведення окремого дослідження.

Чинниками ефективності зовнішньоторговельної діяльності регіону є експорт та імпорт. Формування і реалізація експортного потенціалу є складним і багатоаспектним процесом, який охоплює як внутрішньоекономічні, так і зовнішньоекономічні складові та чинники різновекторної дії. Дослідженню різних аспектів цього процесу на різних рівнях присвячені праці багатьох зарубіжних учених, зокрема Е. Грайпл, Д. Енгельхарт, П. Ліндерт, М. Портер, К. Ріттенбрук, Р. Харрод та інші. Цим питанням присвячені роботи і багатьох вітчизняних науковців, а саме В. М. Байрака, С.В. Голіней, С. М. Бойка, О. М. Кириченко, В. В. Коломійця, Г. Б. Крушницької, О.М. Кикуш Л. Г. Ліпич, Т.Л. Мельник, Т. В. Пепи, Н. М. Пирець, О. І. Попової, Л. П. Серової, І. В. Скорнякової, П. П. Стичішина, А. О. Фатенок-Ткачук та інші.

Однак, все ще залишаються недостатньо дослідженими окремі питання сутності зовнішньоекономічної діяльності, а саме: експортного потенціалу та методології його оцінки. Враховуючи це, у дипломній роботі здійснена спроба поглибити розгляд саме цих питань,

завершивши його аналізом українського експорту як форми реалізації експортного потенціалу регіону та його взаємозалежності з іншими показниками.

Несприятлива кон'юнктура на зовнішніх ринках зумовила зниження попиту на міжнародних ринках основної експортної продукції Сумської області, умови торгівлі додатково погіршилися внаслідок застосування протекціоністських заходів у країнах-торговельних партнерах області, особливо в Російській Федерації. Внаслідок чого спостерігається зниження показників як експорту так і імпорту товарів у 2014 році, порушуючи тенденцію до зростання зовнішньої торгівлі області у минулі роки. Частка товарів у загальних обсягах зовнішньої торгівлі продовжує домінувати – 94,3% в експорті і 89,6% – в імпорті (у 2012р. відповідно 94,7% і 90,1%) [5].

Зовнішньоторговельний оборот області товарами і послугами у 2014 році склав 1386,3 млн. доларів США і зменшився на 19,67 % (рис.1).

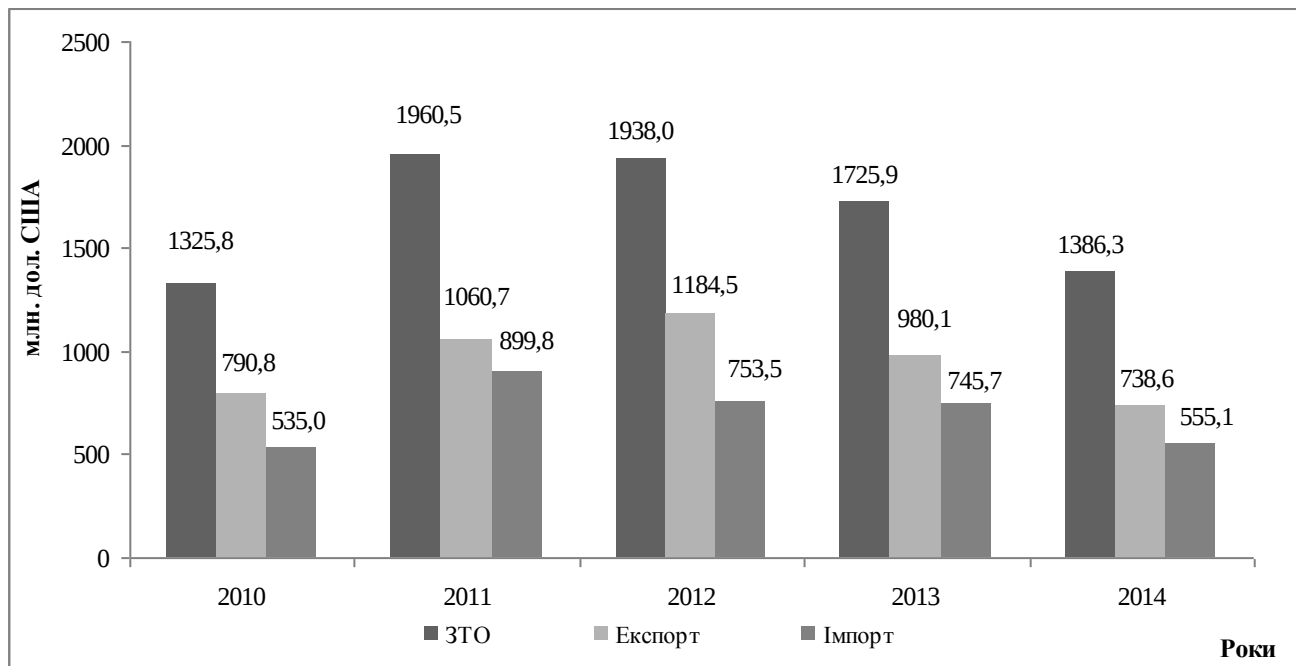

Рис. 1. Динаміка зовнішньоторговельного обороту, експорту та імпорту товарів і послуг Сумської області у 2010-2014 роках

Отже, обсяги експорту товарів і послуг у 2014 році в порівнянні з 2010 роком (790,8 млн. дол. США) зменшився на 52,2 млн. дол. США або на 6,6 % і становили 738,6 млн. дол. США. Обсяги імпорту зросли на 3,76% (20,1 млн. доларів США) порівняно з 2010 роком (535,0 млн. дол. США) і склали 555,1 млн. дол. США. Сальдо зовнішньої торгівлі області товарами у 2014 році позитивне і становить 183,5 млн. дол. США [5].

Коефіцієнт покриття експортом імпорту по товарах і послугах складає 1,33 у 2014 році, у 2013 році склав 1,31 (за 2010 рік – 1,47).

За 2014 рік зовнішньоторговельний оборот підприємств області товарами незначно збільшився у порівнянні з 2010 роком і склав 1386,3 млн. дол. США (на 4%).

Необхідно зазначити, що за результатами 2014 р. по 10 регіонах України спостерігалось зростання обсягів експортних поставок, а по 17 – їх скорочення. За темпами зростання (зменшення) експорту область посіла 23 місце серед регіонів України (11 – за результатами 2012 р.).

Частка області у загальнодержавних поставках суттєво не змінилась – 1,5% в експорті і 0,8% – в імпорті (у 2012 р. відповідно 1,6% і 0,8%).

Обсяг експорту в розрахунку на одну особу населення порівняно з попереднім роком знизився майже на 165 дол. США і склав 814,1 дол. США [3].

Порівняно з регіонами, що належать до однієї з Сумською областю типології, за

показником темпу зростання (зменшення) обсягу експорту товарів у 2014 році область посідає останнє місце, проте за показниками частки регіону в загальному обсязі експорту по Україні – перше місце, імпорту – ділить перше місце з Чернігівською областю (табл. 1) [5].

Таблиця 1

Порівняльна характеристика регіонів, що належать до однієї типології, за 2014 рік

Назва області	Темп зростання (зменшення) експорту товарів, %	Питома вага регіону в загальному обсязі експорту товарів, %	Питома вага регіону в загальному обсязі імпорту товарів, %
Сумська область	82,4	1,5	0,8
Вінницька область	104,1	1,1	0,6
Кіровоградська область	136	1,4	0,3
Херсонська область	112,4	0,6	0,4
Чернігівська область	102,4	0,9	0,8

Джерело: розроблено управлінням з питань залучення інвестицій, документ «Аналіз зовнішньоекономічної та інвестиційної діяльності Сумської області за 2014 рік»

За підсумками 2014 року показники зовнішньої торгівлі товарами області майже відповідають рівню Брянської області Російської Федерації, зовнішньоторговельний оборот якої склав 1594,7 млн. дол. США.

У загальному обсязі експорту товарів у 2014 році порівняно з 2010 роком суттєво зросла частка відвантажень продуктів рослинного походження (з 1,9% до 6,1%), готових харчових продуктів (з 8,1% до 16%), продукції хімічної промисловості (з 8,8% до 12,6%). Поряд з цим зменшилась частка машинного обладнання (з 63,8% до 45,5%).

У структурі імпорту товарів, навпаки, спостерігається зменшення частки постачання продуктів рослинного (з 8,4% до 5,4%) та тваринного (з 5,5% до 1,4%) походження, готових харчових продуктів (з 36,2% до 29,6%) та збільшення частки мінеральної продукції (з 1,6% до 7,8%), продукції хімічної промисловості (з 7,2% до 10,6%), машинобудування (з 13,6% до 15,9%), транспортних засобів (з 1,5% до 3,3%) [5].

Спостерігається переорієнтування експорту товаровиробників області з ринків країн СНД, у тому числі Російської Федерації, на ринки Європейського Союзу, частка яких постійно зростає.

Динаміка питомої ваги країн СНД (в тому числі Росія) та країн ЄС в експорті товарів області показана на рис. 2.

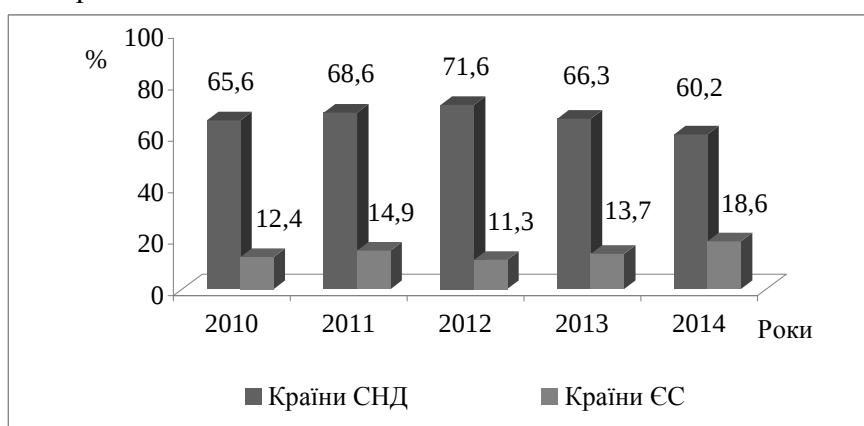

Рис. 2. Динаміка питомої ваги країн СНД (у т.ч. Російська Федерація), країн ЄС та Російської Федерації в експорті товарів області.

Одним з найважливіших напрямів розширення та відтворення основних фондів і виробничих потужностей господарського комплексу на базі науково-технічного прогресу є інвестиційна діяльність, яка дає можливість регулювати розвиток економіки, тобто

підвищувати її ефективність. Особливо це актуально на сучасному етапі, коли економіка у зв'язку з перепрофілюванням багатьох підприємств, потребує великих інвестицій. Іноземний капітал можна залучати у формі приватних інвестицій – прямих і портфельних, а також у формі кредитів і позик. Прямі інвестиції – це капітальні вкладення у виробництво інших країн, в управлінні якими бере участь інвестор. Обсяг інвестування в економіку області прямих іноземних інвестицій за 2014 р. становив 422,7 млн. дол. США, а на одного мешканця області припадає трохи більше 370 дол. На цей час налічувалося 10 основних країн-інвесторів підприємств Сумської області.

Джерело: розроблено управлінням з питань залучення інвестицій, документ «Аналіз зовнішньоекономічної та інвестиційної діяльності Сумської області за 2013 рік»

Рис. 3. Прямі іноземні інвестиції в область по рокам, млн. дол. США

До п'ятірки найбільш вагомих основних країн-інвесторів, на які припадає більше 85,9% загального обсягу іноземного капіталу, входять Кіпр – 135,2 млн. дол. США, Нідерланди – 37,5 млн. дол. США, Велика Британія – 28,6 млн. дол. США, Франція – 15,0 млн. дол. США, Віргінські Острови (Брит.) – 10,9 млн. дол. США (рис. 4) [4].

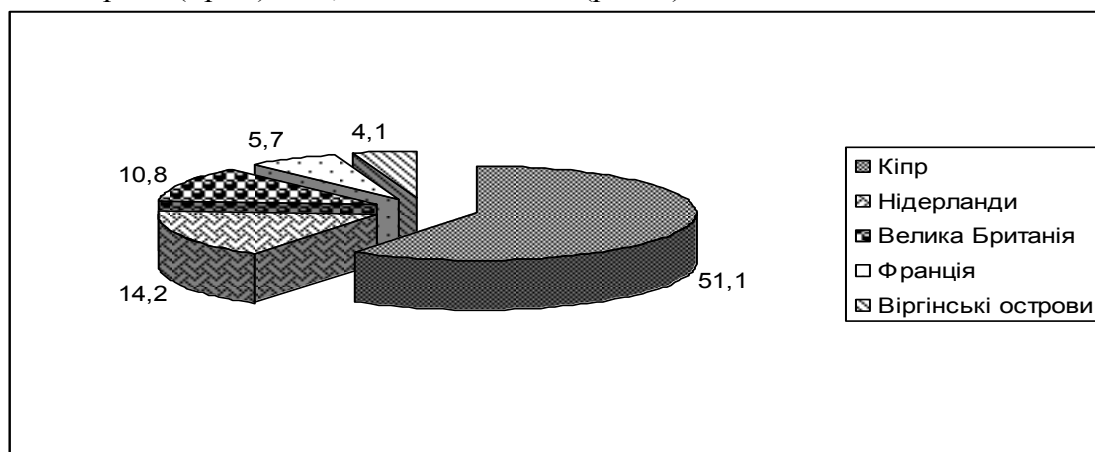

Рис. 4. Найбільш вагомі країни – інвестори Сумської області у 2014 році

Отже, останнім часом по унесенню капіталу в економіку Сумщини абсолютним лідером залишається Кіпр (51,1%).

Таким чином, важливим напрямом поживавлення зовнішньоекономічної діяльності області є збільшення обсягів експорту товарів, розширення її зв'язків з прикордонними партнерами, участь у виставково-ярмаркових заходах, що дозволяє продемонструвати переваги своєї продукції та налагодити партнерські стосунки для прикордонного співробітництва, а звідси зацікавити представників великого бізнесу до інвестування вже

існуючих і створення нових підприємств в області. Тому стратегічним пріоритетом соціально-економічного розвитку області є розширення зовнішньоекономічних зв'язків з регіонами ближнього і дальнього зарубіжжя, радикальне піднесення конкурентоспроможності не лише продовольчих товарів, а й всієї економіки.

Але, як бачимо, для ефективної зовнішньоекономічної діяльності Сумської області потрібні дієві заходи із запровадження сучасних технологій, нових методів управління і менеджменту, розширення та вдосконалення інфраструктури, застосування знань і досвіду ринкової системи господарювання. Важливим елементом є забезпечення подальшої участі іноземного капіталу в економічних процесах області, збільшення обсягів зовнішньоторговельного обігу та зростання експортного потенціалу, організація спільних виробництв, кооперація. Залучення міжнародної технічної допомоги та коштів міжнародних фінансово-кредитних установ. У перспективі реалізація комплексу перелічених заходів міжнародного економічного співробітництва області суттєво вплине на поліпшення добробуту її громадян.

Література:

1. Пазуха М. Д. Зовнішньоекономічна діяльність (загальні положення): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Українська академія бізнесу та підприємництва. - К. : ЦУЛ, 2008. - 230с.

2. Лисовая Л.А. Экспортный потенциал региона и эффективное его использование: Х международная научно-производственная конференция [«Проблемы сельскохозяйственного производства на современном этапе и пути их решения»], (Белгород, 2006). – Белгород: Издательство Белгородской ГСХА, 2006. – с. 140.

3. Статистичний збірник «Зовнішня торгівля Сумської області товарами та послугами у 2014 році». [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://sumy.ukrstat.gov.ua/?menu=455&level=3>

4. Статистичний щорічник Сумської області. Головне управління статистики у Сумській області. За редакцією Л.І. Олехнович. Вих. № 02.01-08-77 від 15.08.2014 р. – 2013. – 570с.

5. Офіційний сайт Сумської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://state-gov.sumy.ua>.